

Головним висновком є те, що обсяг і зміст *«acquis communautaire»* може змінюватися залежно від мети застосування цього поняття інститутами ЄС. Правозастосовна практика інститутів ЄС спричинила появу багатьох підвидів поняття *«acquis communautaire»*, одним з яких є *«acquis вступу»*. Це динамічне поняття, яке, хоча й ґрунтується, а й одночасно є ширшим за обсягом, ніж поняття *«acquis communautaire»*. Обсяг і зміст *«acquis вступу»* фіксується в ході переговорів про вступ до ЄС і нормативно закріплюється в Актах вступу. Відмінною рисою *«acquis вступу»* є те, що це поняття, крім елементів нормативного характеру, включає в себе різні політичні акти і дії, що не мають правової сили. Країни-кандидати повинні приєднатися до таких актів політичного характеру до вступу в ЄС, щоб брати участь у майбутніх ініціативах політичної інтеграції всередині ЄС. Ефективна імплементація і застосування *«acquis вступу»* не буде мати успіху без ефективного функціонування виконавчої та судової систем країн-кандидатів.

Таким чином, можна зробити висновок, що в розумінні інститутів ЄС обсяг поняття *«acquis вступу»* включає в себе не тільки норми права ЄС і практику його застосування, але має на увазі належне функціонування національних політичної, правової та економічної систем країн-кандидатів згідно з міжнародними та європейськими стандартами, зазначеними в копенгагенських критеріях. *«Acquis вступу»* являє собою один із найбільш яскравих та динамічних прикладів феномену права ЄС у сучасній юридичній науці.

*Пірогова А.В.,
аспірантка Інституту
держави і права НАН України*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У СВІТІ. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Одним з головних зовнішньополітичних пріоритетів України є інтегрування до Європейської спільноти, що може надати національним

суб'єктам господарювання нові можливості у сфері виробництва, торгівлі, залучення інвестицій, запровадження інновацій. Національна система правового регулювання стандартизації України є одним із стримуючих факторів залучення України до міжнародного ринку товарів та послуг, значно знижує конкурентоспроможність українських суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення міжнародної практики у галузі технічного регулювання, дослідження правового регулювання світової системи стандартизації, досвіду та принципів її роботи.

На сьогодні формується система світової стандартизації, яку складають, три рівні застосування: міжнародна, регіональна та національна системи стандартизації. Всі рівні світової стандартизації у процесі технічного регулювання доповнюють один одного [1].

Світова система стандартизації базується на угодах про співпрацю між ISO, IEC та ITU на міжнародному рівні; між організаціями зі стандартизації на регіональному рівні, наприклад, CEN, CENELEC та ETSI в Європі; двосторонніх між національними органами стандартизації на рівні національної системи.

Розвиток світової системи стандартизації базується на таких загальних принципах: уникнення конфлікту інтересів, сприяння конкуренції, рівності перед законом, можливості оскарження дій, простежуваності товарів, відповідальності, мінімізація участі держави, а також відкритість, прозорість, консенсус, збалансована участь зацікавлених сторін [2].

Рівень міжнародної системи стандартизації. На міжнародному рівні діяльність зі стандартизації спрямована насамперед на розвиток торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів, забезпечення якості продукції, шляхом підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів.

Міжнародна система є добровільною, оскільки стандарти встановлюються недержавними організаціями, виникають шляхом спільного волевиявлення учасників ринку. Зважаючи на світову практику така система є більш

доцільною, оскільки сприяє природній конкуренції, підвищенню якості продукції, що виробляється, а також розвитку науково-технічного прогресу.

Так, міжнародну систему стандартизації очолюють три загальновізанані організації: Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), Міжнародна електротехнічна комісія (IEC) та Міжнародний союз телекомунікацій (ITU), зокрема, сектор стандартизації у сфері телекомунікацій – ITU-T. ISO, IEC та ITU сформували основи стратегічного партнерства із СОТ для поширення вільної та чесної світової системи торгівлі. Політичні угоди, досягнуті у межах СОТ, потребують доповнення їх технічними угодами [3].

ISO створена в 1946 р. Діяльність міжнародної організації стосується стандартизації в усіх галузях, крім електротехніки та електроніки, що відносяться до компетенції IEC. Проте, деякі роботи проводяться ними спільно. ISO сприяє розвитку стандартизації та суміжних видів діяльності у світі з метою забезпечення міжнародного обміну товарами та послугами, а також розвитку співробітництва в інтелектуальній, науково-технічній та економічній галузях. Результатом діяльності організації є розроблення та видавництво міжнародних стандартів з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін – виробника продукції (послуг), споживачів, урядових органів, науково-технічних та громадських організацій. Стандарти ISO здебільшого стосуються безпеки, взаємозамінності, технічної сумісності, методів випробувань продукції і лише невелика їх кількість містить вимоги до конкретної продукції [4].

У галузі електротехніки, електроніки, радіозв'язку тощо стандарти розробляються IEC. Міжнародні стандарти IEC можна розділити на два види. Загальнотехнічні стандарти мають міжгалузевий характер і є нормативними документами на термінологію, стандартні напруги і частоти, різні види випробувань. Другим видом є стандарти, що містять технічні вимоги до конкретної продукції. Стандарти IEC відрізняються від стандартів ISO конкретизацією технічних вимог до продукції та методам її випробування, а також до її безпеки.

ISO, IEC та ITU у 2001 р. створили Всесвітнє співробітництво щодо стандартів (WSC – World Standards Cooperation) з метою посилення ролі та поширення системи добровільних міжнародних стандартів, забезпечення прозорості міжнародної стандартизації на основі консенсусу в усьому світі, координації питань технічного характеру з метою усунення дублювання та більш ефективної співпраці у сфері взаємно проникних технологій [5].

Одним з міжнародних органів є також Європейська економічна комісія ООН, яка створена з метою розширення співпраці урядів країн у питаннях політики у сфері стандартизації та більш ефективного залучення неурядових організацій до процесу прийняття міжнародно узгоджених стандартів. Робоча група ЄЕК ООН з політики в галузі технічного узгодження і стандартизації є міжурядовою групою експертів, які вивчають пов'язані зі стандартизацією проблеми на міжнародному, регіональному і національному рівнях. У рамках своєї діяльності Робоча група, починаючи з 1970 р., розробила 12 рекомендацій щодо стимулювання і здійснення процесів стандартизації, які сприяють торгівлі. ЄЕК ООН складає з урахуванням пропозицій урядів «Перелік ЄЕК зі стандартизації», в якому зазначено пріоритетні галузі та сфери розроблення нормативних документів. Цей перелік використовують міжнародні та регіональні організації зі стандартизації у процесі планування робіт[6].

Рівень регіональної системи стандартизації. На регіональному рівні діяльність зі стандартизації спрямовано на врахування потреб певного географічного, політичного чи економічного регіону, на прискорення процесу входження товарів на ринок регіону та на забезпечення конкурентоспроможності товарів.

Найбільший розвиток інтеграція економіки набула в рамках ЄС, який сформував єдиний внутрішній ринок, що на сьогодні об'єднує 25 країн-членів ЄС. У зв'язку з цим, з метою усунення національних бар'єрів у торгівлі, безпосередня увага приділяється розвитку європейської стандартизації.

Ще у 1957 р. керівники організацій зі стандартизації країн-членів Європейського економічного співтовариства і Європейської асоціації вільної

торгівлі (ЄАВГ) вели обговорення щодо можливості проведення спільних дій з узгодження стандартів в умовах економічної інтеграції цих країн. У 1961 р. засновано Європейський комітет зі стандартизації (CEN), у 1971 р. створено Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (CENELEC).

У 1972 р. Радою ЄС прийнято Генеральну програму усунення технічних бар'єрів у торгівлі в межах Співтовариства. У рамках цієї програми поставлено завдання створення системи обов'язкових для ЄС єдиних стандартів – Євроном EN, особливістю яких є те, що в їх основі закладено країні стандарти європейських країн. Передбачається, що єдині стандарти унеможливають країни-члени ЄС відмовлятися від іноземної продукції, виробленою країною-учасницею Співтовариства. Головним чином приділяється увага нормам показників якості продукції, яка встановлюється єдиними стандартами.

Дієвим засобом реалізації завдання з усунення технічних бар'єрів в торгівлі є прийняття Директив ЄС, що містять законодавчі положення і вимоги стосовно параметрів певних видів товарів або процесів. У разі, якщо у тексті Директиви міститься вказівка на певну євронорму або технічний регламент, вони є обов'язковими до виконання. Таким чином відбувається гармонізація не окремих національних стандартів, а технічного законодавства в цілому.

Так, однією з основних у галузі стандартів прийнято Європейським Парламентом 22 червня 1998 р директиву 98/34/ЄС Про процедуру надання інформації у галузі технічних стандартів та регламентів, яка містить положення Нового підходу у стандартизації продукції і Глобального підходу у визначенні відповідності цієї продукції суттєвим вимогам. Директива встановлює, що продукція, яка є законно виробленою в одній країні повинна вільно переміщуватися в межах ЄС. Бар'єри в торгівлі в результаті відмін у національних нормах та стандартах повинні бути усунені. Продукція повинна відповідати суттєвим вимогам, таким як здоров'я людини, безпека споживача та навколишнього середовища та мати відповідне маркування. Технічна специфікація продукції оформлюється у вигляді гармонізованого (уніфікованого) стандарту, який містить такі характеристики продукту, як

назва, призначення, рівень якості, технічні характеристики, безпека або розміри, а також термінологію, символи, випробування та методи випробувань, упаковку, маркування та процедуру підтвердження відповідності. Національні системи стандартизації повинні містити відсилання на європейські гармонізовані стандарти.

Задля забезпечення функціонування єдиного ринку Комісія ЄС стратегічним напрямком розвитку стандартизації визначила те, що європейські стандарти повинні віддзеркалювати новітні досягнення техніки та технології, а директиви повинні містити ефективні заходи щодо неможливості проникнення у Співтовариства продукції, небезпечної або шкідливої для населення і навколишнього середовища[9].

Стандартизація в рамках СНД здійснюється відповідно до «Угоди про проведення узгодженої політики в області стандартизації, метрології, сертифікації», є міждержавною і діє з 1992 р. Регіональним органом зі стандартизації СНД є Міждержавна рада держав-учасниць СНД (МДР). Робота зі стандартизації проводиться згідно з програмами, які були складені МДР на основі узагальнення пропозицій, що надійшли від національних органів зі стандартизації. Організаційні питання вирішуються відповідно до ГОСТу 1.0-92[10], який є міждержавним. Вказаний стандарт встановлює цілі, основні принципи, організацію і напрямки робіт з міждержавної стандартизації, а також основні види міждержавних стандартів. ГОСТ 1.0-92 визначає об'єкти міждержавної стандартизації та основні види нормативних документів зі стандартизації. У доповнення прийняті «Правила з міждержавної стандартизації» та «Порядок реєстрації та підготовки до видання Міждержавних нормативних документів зі стандартизації». МДР розвиває співробітництво з ISO, IEC, CEN та іншими міжнародними та регіональними організаціями зі стандартизації, метрології, сертифікації.

Рівень національної системи стандартизації. На національні системи стандартизації має вплив політичний та економічний устрій, історичний розвиток країни. Незважаючи на швидкий розвиток міжнародної стандартизації

та застосування єдиних загальноприйнятих принципів організації стандартів, країни на внутрішньому ринку діють згідно власних національних систем стандартизації. Зважаючи на політичні та економічні чинники, які діяли у країні під час формування національної системи стандартизації, можна виділити три основні моделі: північноамериканську, японську та європейську [5, 7]

Північноамериканська модель системи стандартизації створювалася на основі розвитку ринкової економіки і конкуренції, як головної її ознаки. Основним завданням держави північноамериканської моделі є забезпечення стабільних умов функціонування ринку без прямого втручання державних органів, що обумовило принципи організації системи стандартизації, такі як добровільність стандартів, які розробляються науково-технічними чи професійними товариствами, і технічними регламентами, прийнятими органами державного управління. Північноамериканську систему стандартизації характеризує велика кількість стандартів, дублювання та неузгодженість вимог. Прикладом такої моделі є система стандартизації США.

Національним органом зі стандартизації США є Американський інститут стандартів і технології (NIST). NIST є неурядовою некомерційною організацією, яка координує роботу з добровільної стандартизації у приватному секторі економіки. Здебільшого NIST приділяє увагу розробці цільових програм, а не стандартам на готову продукцію.

Європейська модель системи стандартизації підтримує загальну для всіх країн Західної Європи концепцію держави, яка зобов'язана узгоджувати демократичні, соціальні та культурні інтереси суспільства з ринковою економікою. Національними органами зі стандартизації європейської моделі є асоціації, з якими уряди укладають угоди щодо виконання окремих державних управлінських функцій. Так, в Великобританії діє Британський інститут стандартів (BSI), у Франції – Французька асоціація зі стандартизації (AFNOR), у Німеччині – Німецький інститут стандартів (DIN) [8, 9].

Японську модель системи стандартизації базовано на тісній співпраці суб'єктів господарювання та органів державного управління. Стандарти

розробляють промисловці в рамках професійних об'єднань у співробітництві з відповідним міністерством, що затверджує стандарти. Особливістю японської системи є спрямованість на внутрішній японський ринок. Така модель системи стандартизації ефективно захищає внутрішній ринок.

Національним органом зі стандартизації Японії є Японський комітет промислових стандартів (JIS). У Японії діють національні промислові стандарти, галузеві стандарти промислових асоціацій та фірмові стандарти. Національні промислові стандарти мають добровільний характер для галузей добувної і переробної промисловості. Галузеві стандарти є деталізацією національних. Фірмові стандарти розробляються на основі національних та галузевих, проте залежать від виробничих можливостей фірми.

Таким чином, вивчення та врахування міжнародної практики застосування систем та принципів стандартизації є важливим етапом розвитку та вдосконалення української національної системи стандартизації, оскільки стандартизація є актуальним питанням для економіки кожної країни у зв'язку з постійним розвитком світового господарства та світової торгівлі.

Пріоритетними напрямками розвитку світової стандартизації є усунення технічних бар'єрів торгівлі, уникнення конфлікту інтересів, сприяння конкуренції, рівності перед законом, можливості оскарження дій, простежуваності товарів, відповідальності виробника, а також відкритість, прозорість, консенсус, збалансована участь зацікавлених сторін.

Характерною особливістю світової системи стандартизації є мінімізація участі держави у технічному регулюванні, що сприятливо впливає на якість продукції, підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів.

В умовах інтеграції України до світового ринку, світова система стандартизації визначає напрямки розвитку національної системи стандартизації, зокрема принципи, методи, розроблення нормативних документів на основі досвіду міжнародної та регіональної практики.

Основою політики України у сфері стандартизації на сучасному етапі повинна бути пріоритетність врахування міжнародних та європейських

стандартів, що сприятиме виходу українських товарів на світовий ринок та підвищення конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання у світі.

Список використаних джерел

1. Другий догляд по впровадженню угоди з Технічних бар'єрів у торгівлі G/TBT/9 від 10.11.2000. – Режим доступу:
[http://195.68.252.29/WTO/shablony_elc.nsf/4320ed80a799ecf0c325734b0044d80c/b35ad4348996f14ec325734e00423f93/\\$FILE/rus_G=TBT=9=2000.pdf](http://195.68.252.29/WTO/shablony_elc.nsf/4320ed80a799ecf0c325734b0044d80c/b35ad4348996f14ec325734e00423f93/$FILE/rus_G=TBT=9=2000.pdf)
2. Голінка І. Розвиток стандартизації на міжнародному, регіональному і національному рівнях. // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2009. - №1. – С. 11-17.
3. Офіційний сайт Міжнародної організації зі стандартизації (ІСО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>
4. Букин В. П., Ординарцева Н. П. Стандартизация и качество продукции: Учебное пособие / Под общей редакцией д.т.н., профессора Шлыкова Г. П. – Пенза: ЦНТИ, 2004. – 107 с.
5. Юзьків Я., Цициліано О. Узагальнена оцінка ситуації у сфері стандартизації та суміжних видів діяльності. // Стандартизація. Сертифікація. Якість. - 2008. - № 3. - С. 25-39.
6. Віткін Л., Балансинович Б. Інфраструктура якості Німеччини як приклад формування сучасної системи технічного регулювання України // Стандартизація. Сертифікація. Якість. - 2009. - № 1. - С. 45-50.
7. Віткін Л. Досвід Європейського Союзу відносно ролі стандартизації у розвитку малого і середнього бізнесу // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2008. - № 6. - С. 3-12.
8. ГОСТ 1.0-92 Межгосударственная система стандартизации. Основные положения.